

Шта јоштују?

Описе

и
ти.

!

- На путу који нема тротоар или другу површину намењену за кретање пешака, пешаци за кретање могу да користе коловоз. Ако си пешак на оваквом путу крећи се што ближе левој ивици коловоза у смеру кретања.
- Уколико се крећеш на путу ван насеља, крећи се што ближе левој ивици коловоза у смеру кретања.
- Пешак је дужан да преко коловоза прелази пажљиво и најкраћим путем, након што се увери да то може да учини на безбедан начин.
- Приликом преласка пешак не сме да употребљава мобилни телефон, нити да користи слушалице.

СТАНИ

КРЕНИ

- На пешачком прелазу боја семафора ће ти рећи да ли је безбедно преко улице прећи!

- Не прелази улицу када је на семафору црвено светло!

37

ОПАСНОСТ ВРЕБА

ПАЗИТ

Шта је приказано на слицима? Кад су ватра, вода и струја опасне?
Које још опасности постоје?

Чиме се дечак играо?
Шта је изазвао?

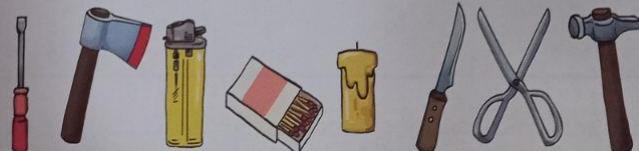
Шта је урадио овај дечак?
Шта је могло да му се деси?
Зашто?

Због чега је
настала поплава?

Ова средства могу бити опасна по твоје здравље.
Та средства не смеш да дираш. Какве ознаке стоје
на њиховим паковањима? На шта те оне упозоравају?

Ови предмети те могу повредити. Не играј се њима.
Ако се убодеш или посечеш, одмах затражи помоћ одраслих.

ВОЖЊА РОЛЕРА, ТРОТИНЕТА И БИЦИКЛА

Шта је приказано на сликама? Шта деца возе?

Деца могу да возе ролере, тротинет и бицикл. Безбедна места за вожњу су простори без саобраћаја. То су игралишта, паркови, бициклистичке стазе. У току вожње ролера, тротинета и бицикла, потребно је користити заштитну опрему – **кацигу** и **штитнице**. Ова опрема ће заштитити возача и ублажити последице уколико дође до неке незгоде.

штитници за колена, лактова и дланове

кацига

- Дете млађе од 9 година може да вози бицикл у пешачкој зони и зони успореног саобраћаја, али под надзором особе старије од 16 година.
- Дете са навршених 9 година може да вози бицикл у пешачкој зони, зони успореног саобраћаја, зони школе и некатегорисаним путем.
- Дете са навршених 12 година може да вози бицикл на јавним путевима.

ОБНОВЉИВИ ПРИРОДНИ РЕСУРСИ

Обновљиви природни ресурси представљају изворе из природе који се троше и поново обнављају. Неисцрпни извори енергије су: енергија Сунца, снага воде и снага ветра. Коришћењем ових извора смањује се употреба фосилних горива.

Вода и ветар су обновљиви извори енергије који су недовољно искоришћени код нас. Они су најперспективнији извори енергије јер не загађују окolinу. Коришћењем ових извора енергије смањује се употреба фосилних горива, а самим тим је и околина чистија.

Вода у природи стално кружи и мења агрегатна стања, па се не може потрошити. Снажни речни токови су извор енергије. Људи су од давнина уочили енергију воде и применили је за покретање воденичког камена и за млевење жита. У воденицама се и данас користи енергија воде, али се употребљава и за производњу електричне енергије. Електрична постројења у којима се енергија воде претвара у електричну енергију називају се хидроелектране или хидроцентrale. Оне се граде на брзим планинским рекама, где велика количина воде тече са већих надморских висина.

Хидроелектрана

Преграђивањем реке и заустављањем њеног тока ствара се акумулационо језеро (узводно од бране), које садржи велике количине воде која се користи за производњу електричне енергије, водоснабдевање насеља, наводњавање, риболов, одмор и рекреацију, туризам...

Снага ветра покреће крила ветрењаче у којој се меље жито.

Људи су од давнина научили да користе снагу ветра. Снагу ветра су користили за далека путовања по морима. Пловили су бродовима (једрењацима) који су имали огромна једра.

Једрилицу покреће снага ветра који дува у развијена једра.

БА – ПАЗИТИ ТРЕБА

не?

Не отварај врата непознатим људима!

Не спуштај се низ гелендер!

Не трчи! Не гурај се по школском ходнику!

Зашто је опасно нагињати се кроз прозор?

Шта може да се деси овој деци?
Објасни.

ију?

Ако дође до поплаве, пожара или повреде, одмах затражи помоћ одраслих.
Наведи тачну адресу места где се десила непогода или несрећа. Помоћ ће ти веома брзо пружити ватрогасци, полиција и хитна помоћ. Бројеви телефона су:

ВАТРОГАСЦИ И СПАСИОЦИ

193

ПОЛИЦИЈА

192

ХИТНА ПОМОЋ

194

Имаш право на безбедно окружење, које зависи и од твог понашања.
Научи да водиш рачуна о својој безбедности и сигурности.

45

Да би вожња свима била пријатнија и сигурија,
потребно је знати и поштовати одређена правила:

- У возило се не улази нити се из њега излази, док је у покрету.
- Препоручљиво је да улазимо и излазимо на врата возила која су за то предвиђена.
- Они који стоје треба да се држе за ручке, јер се може десити да приликом наглог кочења неко падне.
- За сваку вожњу у возилу потребно је купити карту.
- Карту треба показати овлашћеном лицу или је поништити у одговарајућем аутомату.
- Возну карту треба чувати до краја вожње.
- У возилу се треба пристојно понашати. Није дозвољено гурање, гласан разговор, бацање отпадака изван обележених места, жврљање...
- Опасно је наслањати се на врата и ногињати се кроз прозор.
- Старијим особама, трудницама и малој деци треба уступити место за седење.

Прочитај песму и испричај како треба да се понашамо у аутобусу.

У АУТОБУСУ

Ово је правило увек на снази:
– Без гурања у аутобус улази!

Уступи место старом деди!
Пази да се ко не повреди!

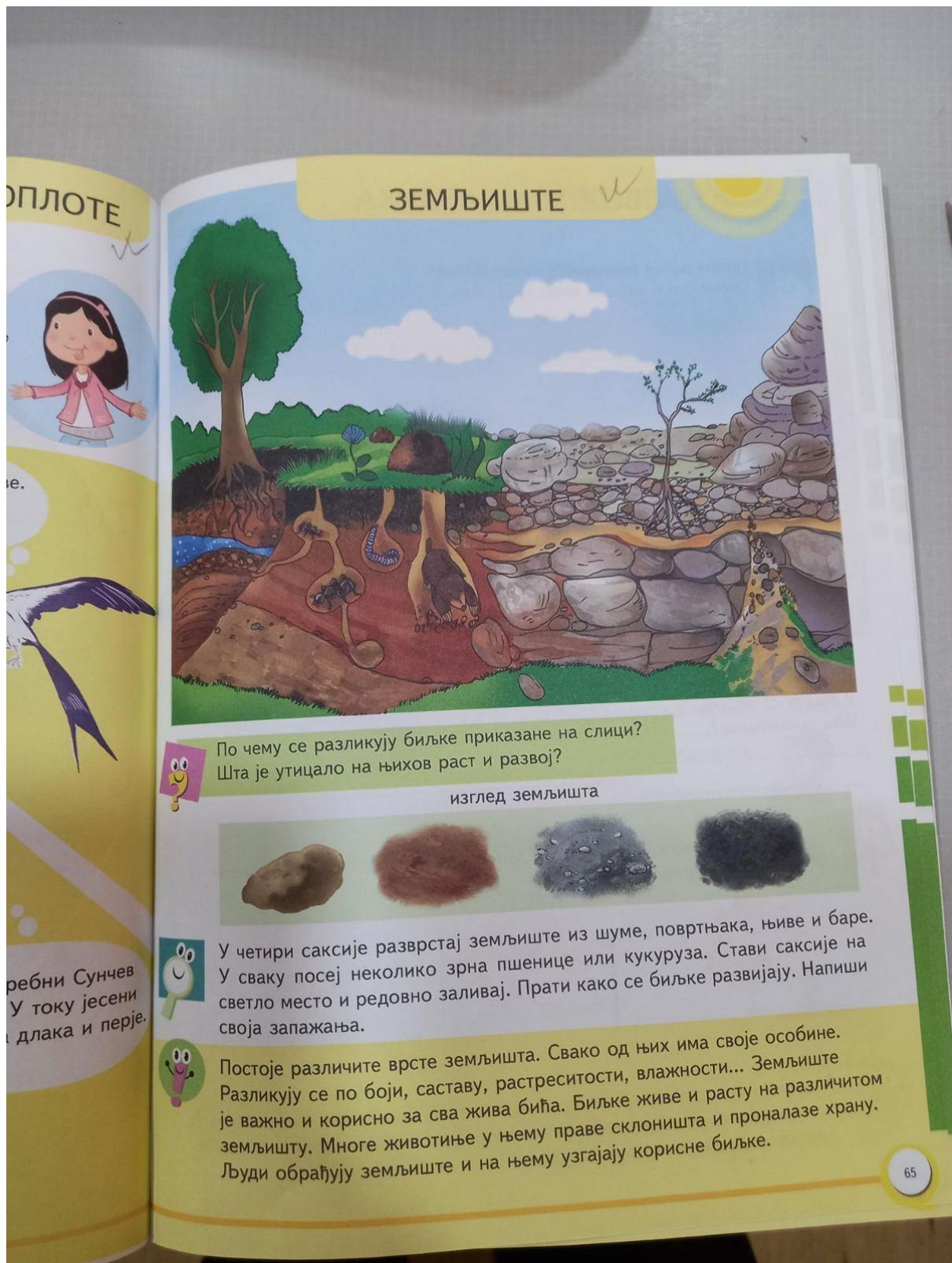
Склони се с врата, не прави буку
кроз прозор немој пружати руку.

У аутобусу не треба јести,
већ треба лепо стати или сести.

Не шарај седишта, то је штета.
Нека твој ранац ником не смета.

Чувай себе и своје ствари,
неће ти требати други чувари.

Д. И.

КРЕТАЊЕ И ОРИЕНТАЦИЈА У ПРОСТОРУ И ВРЕМЕНУ

РАЗЛИЧИТИ ОБЛИЦИ КРЕТАЊА

Шта је приказано на датој слици? Како се ко креће?
Наведи облике кретања.

Желим да трчим све брже и брже,
колико ноге могу да издрже!

КЛИЗИ

Кад одрастем
и ојачам,
моћи ћу брже
да корачам.

Знам да роним и пливам,
зато у води уживам.

ПУТОВАЊЕ И ПОНАШАЊЕ

На улици, у превозу...
и кад кренемо било куда,
наша је дужност
да се лепо понашамо свуда.

Никада не седим поред возача.
Седим позади, појасом везан,
за безбедну вожњу, он је обавезан.

Погледај слике и одговори на питања.

Како се у аутобусима понашају особе које су обележене непарним бројевима? Како се понашају особе које су обележене парним бројевима?

Која особа је обележена знаком узвика? Зашто?

- У возило
- Препоруч за то пре
- Они који приликом
- За сваку
- Карту тр одговар
- Возну к
- У возил гласан
- Опасно
- Стариј за седе

ПРИРОДНИ РЕСУРСИ

Природни ресурси су материјална добра која се црпе из површине или испод површине Земље, из Земљине коре или из ваздуха. То су природна богатства – биљни и животињски свет, вода, ваздух, земљиште, нафта, земни гас, руде, метали, минерали... Сви природни ресурси су опште добро и заједничко богатство свих нас и треба да буду плански и наменски коришћени. Уколико се превише користе постоји опасност да с временом нестану. Њихов нестанак се спречава рационалним коришћењем.

НЕОБНОВЉИВИ ПРИРОДНИ РЕСУРСИ

Према трајању, природни ресурси могу бити: **необновљиви и обновљиви**. Необновљиви природни ресурси су: угљ, нафта, земни гас, руде, минерали. Налазе се у ограниченим количинама, а њихова налазишта имају ограничен век трајања и не могу се обновити. Обновљиви извори енергије представљају ресурсе који се троше и који се могу обнављати.

Угљ, нафта и земни гас се називају **фосилним горивима**. Природни процес стварања наведених енергената је веома дуг и траје по неколико милиона година. Резерве ових извора енергије се полако смањују јер се много користе. Њиховим сагоревањем се загађује животна средина и ослобађа се велика количина топлотне енергија која се користи за производњу електричне струје и у друге сврхе.

Нафта је тамна, густа и масна течност која се налази дубоко под земљом. Највећа налазишта нафте код нас се налази у Панонској низији. Настала је од изумрлих ситних животиња и биљака које су се наталожиле на дну мора и биле прекривене песком, муљем и осталим слојевима Земље. Услед недостатка ваздуха, а због великог притиска и високе температуре, од тих изумрлих животиња настала је нафта.

Рафинерија нафте

До нафте се долази бушењем земље. На нафтоносна поља се постављају високи метални торњеви с бушилицама које могу да продру више стотина метара у дубину земље. Пronaђена нафта се цевима или цистернама одводи до рафинерија, где се пречишћава и прерађује. Од нафте се добијају: лож-уље, машинско уље, бензин, петролеј, вештачка гума, вазелин, парафин, мазут и многи други производи.

МЕРЕ ОПРЕЗА НА ИНТЕРНЕТУ

- Не буди на интернету без надзора одраслих.
- Не региструј се на садржаје/платформе које нису намењен твом узрасту. Друштвене мреже имају старосне границе и њих треба поштовати.
- Не отварај сваки линк који ти се прикаже. Прочитај где линк води и размисли да ли треба да кренеш на ту страну (линкови који се нуде сами од себе често воде у интернет ћорсокаке из којих вребају разне опасности, на пример, самоинсталација шпијунског компјутерског програма на твој рачунар).
- Нигде на интернету не остављај своје личне податке. Твоје име, презиме, адреса, школа, имена твојих родитеља, укућана, њима није место на интернету. За крстарење интернетом сасвим лепо служе и надимци. Измисли себи виртуелно име, и служи се њиме.
- Не дозволи да твоје фотографије буду јавно доступне. Дели их само са особама у које имаш поверења.
- Чувай своје интернет лозинке и не дели их са другима. Добра лозинка је комбинација бројева и великих и малих слова. Лоша лозинка је име кућног љубимца, твој датум рођења или 12345678.
- Ако имаш камеру на лаптопу, прелепи је лепљивом траком када камеру не користиш (послужиће и ханзапласт). Ово је једноставан трик којим се спречава да те неко посматра кроз незаштићени компјутер.
- Ако у било којој комуникацији са било ким на интернету осетиш да је нешто чудно, непријатно или нелагодно, не оклевај него се одмах обрати неком старијем (родитељима, наставнику, старијем брату, сестри). Они ће реаговати ако процене да постоји потреба.
- Број за безбедност деце на интернету је 19 833.
- Учи све о компјутерима, учи на којим принципима раде рачунари, а како „мрежа свих мрежа“, научи да инсталираш програме, научи да се бринеш о свом компјутеру. Што више знаш о рачунарима, више ћеш знати о опасностима које вребају, а takoђе ћеш боље умети сам да се заштитиш.

Прво и основно правило понашања на интернету је да не радиш другима оно што не желиш да неко ради теби: обраћати се другима с поштовањем, не исмевати друге, не ругати се другима, не укључивати се у хајку против других, не малтретирати друге на било који начин, дакле, све оно што је уобичајено у „обичном“ животу, тако се треба понашати и на интернету.

 дигитална безбедност

КРЕТАЊЕ ТЕЛА

- Погледај слику и одговори на питања.

?

Којим предметима је Ана изводила оглед? Који ће се од ова два предмета брже кретати, ако су гурнути истом јачином? Зашто?

?

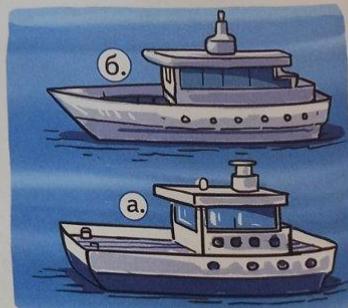
Уради исто као и Лука. Напиши своја запажања о кретању предмета различитог облика по равној подлози. Који ће предмет прећи дужи пут? Измери растојање од почетне до крајње тачке. Напиши.

?

Који ће се од ова два брода лакше кретати кроз воду, ако се оба крећу истом брзином? Заокружи тај брод и објасни.

- Шта утиче на брзину кретања тела?

Током пубертета неопходно је одржавање личне хигијене. Обавезно је свакодневно туширање уз употребу благих шампона, сапуна и топле воде. На тај начин одстрањујемо нечистоћу и масноћу с коже и тако смањујемо количину бактерија које у додиру са знојем проузрокују неугодан мирис. Одећу треба редовно мењати, а доњи веш и чарапе треба свакодневно мењати.

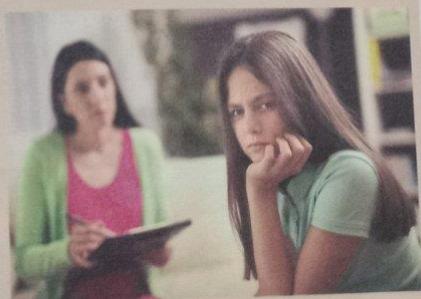
Обавезно је прање руку. Бубуљице и акне не смеју се дирати ни истискивати јер ће се погоршати стање и настати ожилци. Треба затражити помоћ лекара и понашати се према његовим упутствима.

ПРОМЕНЕ У ПОНАШАЊУ

У пубертетском периоду деца и девојчице често:

- долазе у сукоб са родитељима и наставницима;
- расправљају са одраслим особама, у жељи да наметну своје мишљење;
- нису способни да прихвате критику;
- губе поверење у одрасле особе;
- прецењују своје способности;
- мењају расположење;
- су уморни, имају лошу концентрацију;
- занемарују школске обавезе;
- су нездовољни физичким изгледом;
- желе да на себе скрену пажњу;
- непримерно понашање према другима.

пубертет

49

УЛИЦА НИЈЕ ЗА ИГРУ

Ово свима треба да буде јасно: улица није место за игру, то може бити ОПАСНО!

Не играј се на:

Кретање тела се обично одвија по некој подлози или у некој средини. Од врсте подлоге и средине зависи брзина кретања тела. Кроз неке средине је кретање лакше, а кроз неке теже. Лакше се крећемо по бетонској стази него кроз воду или по песку.

Који ће бициклиста стићи први на циљ, ако су истовремено кренули и ако окрећу педале истом јачином? Објасни.

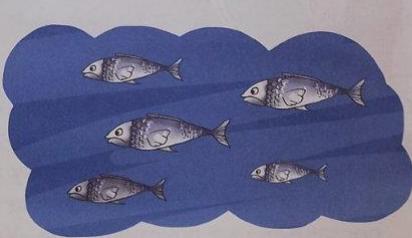

Подлога битно утиче на кретање. Свака подлога по којој се нешто креће пружа отпор. По храпавој и меканој подлози предмети се спорије крећу и брже заустављају него предмети који се крећу по равној и тврдој подлози.

Због чега се птица и авион лако крећу кроз ваздух?
Шта омогућава рибама да се лако крећу кроз воду?

На брзину кретања тела утиче његов облик, подлога по којој се креће и средина у којој се креће.

БЕЗБЕДНОСТ У САОБРАЋАЈУ

У првом и другом разреду смо учили о саобраћају. Подсети се правила. Шта може да се деси ако се прописи и правила понашања у саобраћају не поштују?

Учесници у саобраћају су лица која на било који начин учествују у саобраћају. То су возачи, пешаци, бициклисти, путници у возилима... Неопходно је да учесници у саобраћају знају и поштују саобраћајне прописе и правила због своје безбедности и безбедности других.

Другари, важно је да сви знамо како у саобраћају да се понашамо. Тако проблема имати нећемо док се од куће до школе и од школе до куће крећемо!

Нека саобраћајна правила треба знати да би се улицом и путем могли кретати.

- Ово свима треба да буде јасно: улица није место за игру, то може бити ОПАСНО!
- На коловозу је опасно стајати, задржавати се и разговарати. Не играј се на коловозу, тротоару и паркингу.
- Ко улицом и путем без тротоара иде, мора се потрудити да га возачи виде.
- Кад прелазимо улицу, морамо бити веома пажљиви. Преко пешачког прелаза треба да се крећемо десном страном, без трчања и успоравања.
- Не трчи за лоптом када се откотрља на улицу!

У циљу безбедности неопходно је да се држи следећих упутстава:

- провери исправност ролера, тротинета и бицикла;
- ролери, тротинет и бицикл морају да буду исправни за вожњу;
- пре него што седнеш на бицикл, обавезно провери исправност кочница и точкова;
- користи заштитну опрему при вожњи бицикла, ролера и тротинета;
- користи флуоресцентни прслук и светлећу наруквицу;
- са обе руке држи управљач бицикла или тротинета;
- не вози ноћу јер је смањена видљивост;
- не разговарај телефоном док возиш и не носи слушалице на ушима;
- избегавај прометне улице, не тркај се са другима;
- вози по бициклистичкој стази;
- поштуј саобраћајне знаке.

Зашто је важно да се придржавамо ових упутстава?

На којим местима је безбедна вожња бицикла, тротинета и ролера у твом крају?

- Зашто бициклиста треба да испружи леву или десну руку кад мења правац кретања?

СУНЦЕ – ИЗВОР СВЕТЛОСТИ И ТОПЛОТЕ

Моја топлота и светлост су услов
за живот биљака, животиња и људи.

Сунце је велика звезда
и извор нашег живота,
свему што се рађа, а и клија,
треба његов сјај и топлота.

П. М.

У јесен летим у топлије крајеве.
Враћам се у пролеће, кад
Сунце јаче засија!

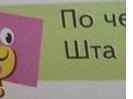
Без Сунца
не би било
живота
на Земљи.

Биљкама су потребни
Сунчев сјај и топлота.

И нама су потребни Сунчев
сјај и топлота. У току јесени
расте нам гушћа длака и перје.

По че
Шта

У
У
СВ
СВ

П
Р
Ј

ВОДА – УСЛОВ ЖИВОТА

Чиста вода
прија свима нама,
и људима
и животињама!

Вода има врло
значајну улогу.
Без ње ни биљке
да расту не могу.

Како воду узимају животиње?

Водом веш перемо,
водом се и купамо...
Важно је да с њом
паметно и штедљиво
поступамо.

Како воду узимају биљке?

За шта је све људима потребна вода?

Вода припада свима.
Она нам живот даје.
Штеди је и не згађуј,
да нам дуго, дуго траје.

Добро је што воде има –
неопходна је свим бићима.

Фосилни угљ лежи у слојевима Земљине коре. Настао је угљенисањем биљних остатака, затрпаних бројним наслагама различитих таложних и других слојева. Огромне налазишта угља потичу из бивших мочвара званих шуме угља. Услед честих и јаких поремећаја површински слојеви су тонули и остајали затрпани другим слојевима или водом и муљем. Без довољно ваздуха под великим притиском и високом температуром биљни остатци су се мењали, угљенисали и претварали у угљ. У природи постоји више врста угља. Најстарији и најквалитетнији је камени угљ. Изгледа као црни, сјајни и масни камен. Сагоревањем се ослобађа велика количина топлотне енергије.

Земни гас има високу топлотну вредност и при сагоревању не оставља отпадке. Увек се појављује на бушотинама нафте. До насеља и фабрика се доводи посебним цевима – гасоводима. Употребљава се као гориво у домаћинству и индустрији. Сагоревањем природног гаса ваздух се загађује много мање него сагоревањем чврстих и течних горива.

Руде су стене из којих се топљењем и прерадом добијају гвожђе, бакар, злато, сребро... Већина стена се састоји од мешавине неколико минерала. Налазе се у дубинским и површинским слојевима Земљине коре. Постоји више врста руда од којих се добијају различити метали који се могу лако обрађивати: ваљати, ковати, истезати, тањити и савијати. Рудници су места где се копају руде. Људи који копају руде су рудари. Наша земља је препознатљива по рудном богатству. Руде се деле на руде метала и руде неметала које човек експлоатише.

„Има много тога што је ова планета чувала милионима година. То су нафта, гвожђе, сребро, песак, алуминијум, бакар и још много тога. Ова блага су поклон за вас. Њима грејемо своје куће зими, од њих правимо алат, кувамо... Кад их потрошимо, више их неће бити. На нама је да одлучимо шта ћемо радити са њима. Да ли ћемо све да извадимо из Земље и претворимо у ствари које нам баш не требају? Или ћемо да их штедимо, па ћемо тако и ми као и сва друга жива бића на Земљи, моћи још дugo да их имамо?“

Из књиге „Како деца могу спасити земљу“

необновљиви природни ресурси